

Bob Bonies, vakbondsleider in de kunst

‘Het echte werk gebeurt op ruitjespapier’

Bob Bonies ging door waar ‘De Stijl’ ophield en hij bracht de idealen van die beweging misschien wel beter in de praktijk dan wie ook. Een retrospectief in het Kunstmuseum openbaart hoe fris en tijdloos het werk is gebleven.

Door Hendrik van Leeuwen

Bonies!”, Zo neemt hij de telefoon op. Met de artiestennaam die hij zich in 1959 aanmat, zoals een arbeider zijn overall aantrekt. Bonies lult er niet omheen. Het kortaffe woordbeeld past bij de grote constructies in primaire kleuren die hij sinds jaar en dag maakt. Als iemand hem vraagt wat het voorstelt, zegt hij: “Het is wat het is.”

Dat laatste moet hij misschien toch beter uitleggen, dus bezoeken we zijn atelier onder de rook van Station Hollands Spoor. De rit ernaartoe brengt een mens meteen in de stemming, want boven de Stationsweg hangen om de zoveel meter vaantjes van Bonies om de straat een eigen karakter te geven. “Tja,” zegt hij, “ik woon hier al veertig jaar, dus dan weten ze je wel te vinden. Het buurtcomité zocht iets vrolijk dat wel abstract moest blijven, want dit is een allochtone buurt, hè?! Nou, dat kwam goed uit. Mijn werk berust op vorm en kleur. Niks meer en niks minder. ‘Het is zeker nog niet af, hè?!’, zeggen ze weleens.” Een hoog lachje functioneert als uitroepteken.

Bij Bonies kom je binnen in de fietsenstalling. Hij heeft er nog zeven – van de klassieke polderracer tot het moderne e-monster – en elke fiets roept een wereld van herinneringen op. Bonies is een man van de lange adem. Drie keer reed hij de Elfstedentocht en zeven keer stapte hij voor het buitenlandse alternatief op het ijs. Rondjes schaatsen op De Uithof doet hij op zijn driëntachtigste niet meer, maar hij zit nog regelmatig op het smalle zadel.

Controlecentrum

Zijn huis is om hem heen gegroeid. “In de jaren dertig gebouwd,” zegt hij, “toen Den Haag nog een bloeiende Joodse gemeenschap had. Je zou het nu misschien niet zeggen, maar hier in Hofwijck en het Huygenspark werden huizen voor de betere klasse neergezet. Later heeft de firma Hartog, Kats & Co de muren tussen drie panden weggebroken om ruimte te scheppen voor een groothandel in furnituren.” Toen Bonies dat complex begin jaren ’80 aankocht om monumentale opdrachten uit te voeren – hij had net een grote opdracht van Heineken gekregen – hoefde hij maar weinig te veranderen. Er zijn plekken voor verf- en con-

structiearbeid, voltooide schilderijen staan keurig ingepakt in de opslag en het glazen hokje van de chef is ook bij Bob Bonies het controlecentrum. Daar staat het bureau waar hij elk idee op ruitjespapier uitwerkt, daar staat ook het archief met alle ontwerpen, op jaar gesorteerd. “Hier gebeurt het,” zegt Bonies terwijl hij met zijn vinger op een ontwerp uit 1969 tikt. “De rest is allemaal uitvoering.”

Goede afkomst

Ondanks de werkmansethiek klinkt zijn stem opvallend beschaafd. Het timbre van een goede afkomst verloochent zich niet en de kunstenaar – in 1937 geboren als Bob Nieuwenhuis – is nog altijd blij met de voorsprong die hij erdoor kreeg. “Mijn vader was een vakbekwame fotograaf die in het groene Wassenaar ging wonen maar hier in Den Haag een bloeiend bedrijf opbouwde. Er waren levendige contacten met mensen als W.H. Gispen, Paul Schuitema en Piet Zwart, ontwerpers die baanbrekend te werk gingen. Paul Citroen werd oom Paul genoemd en boven de kinderstoel hing een Kandinsky. Ik bedoel maar, de interesse voor kunst en vormgeving werd al vroeg gewekt.”

Aan de oorlog wil hij geen woorden vuilmaken. “Dat de V2-raketten over ons huis vlogen, was een ‘fact of life’, dus daar stond je amper bij stil.” Ook de wederopbouw met zijn monotone stadsuitbreiding raakte hem niet. Thuis werd gesproken over de fitnesses van moderne vormgeving – de toegepaste kunsten van het Goed Wonen – en vanuit die optiek ging hij in de jaren ’50 naar de Vrije Academie aan de Hoefkade, waar Livinus van de Bunt de gebruikelijke lesmethodes verwerpt en iedereen een ‘persoonlijk en diepgravend onderzoek in de kunsten’ in het vooruitzicht stelde. Deze legendarische vrijplaats voor de kunsten paste wonderwel bij een niet bang uitgevallen jongeman uit een ondernemersgezin.

Maar al snel werd Den Haag te klein. In 1957 ging hij naar de Konstfackskolan in Zweden, een welvarend en vooruitstrevend land dat neutraal was gebleven in de oorlog. “In de drie jaar dat ik heen en weer pendelde naar het mekka van het Scandinavische design leerde ik hoe je met vakkenis materialen beheerst. Daar ontwikkelde ik ook een internationale blik. In Bazel werd ik gegrepen door de dynamiek van de Amerikaanse kunst – De Kooning, Rothko, Newman, you name it. Dat was, meen ik, in 1960 en je moest er dus wel voor naar Zwitserland, maar al die grote namen werden

‘Mijn werk berust op vorm en kleur. Niks meer en niks minder’

BOB BONIES

Geboren:
Den Haag, 1937

Opleiding:
Vrije Academie Den Haag,
Konstfackskolan Stockholm

Exposities:
Wereldwijd vanaf 1960.
‘Vormen van de kleur’ (1966,
Stedelijk Museum Amsterdam)
reisde door naar Duitsland en Zwitserland en luidde de internationale doorbraak in. Bonies’ werk is opgenomen in talloze (inter)nationale museale collecties. Opdracht gebonden werk voor ministeries en overheidsbedrijven.

Overige activiteiten:
Beleidsadviseur van tientallen organen op gemeentelijk, provinciaal en rijksniveau; 1988-2001 directeur Vrije Academie Den Haag; 3 jaar voorzitter Beroepsvereniging van Beeldende Kunstenaars; 15 jaar voorzitter Bond van Beeldende Kunst Arbeiders; bestuurslid Bond van Beeldende Vormgevers; bestuurslid Stichting Voorzieningsfonds voor Kunstenaars; bestuurslid Federatie van kunstenaarsverenigingen.

Foto: Piet Gispen

toen al in Europa geïntroduceerd! Kort daarna boekte ik een scheepsreis naar New York. Ik weet nog hoe Manhattan opdoemde... Amerika is zo monumentaal. Je gevoel voor ruimte verandert er totaal.”

Beweging

Wie op zijn tentoonstelling in het Kunstmuseum rondloopt, ondergaat die ruimtelijke grandeur aan den lijve. Grote geometrische vormen in primaire kleuren zweven halverwege vloer en plafond. Of moeten we zeggen tussen hemel en aarde? Het is alsof de tijd stilstaat. Tussen het nieuwste en oudste werk zit – heel opvallend – geen wezenlijk verschil. Het is zonder uitzondering monumentaal van opzet en het ziet er allemaal nog even fris en modern uit. Het geheim is natuurlijk

dat je er helemaal niets achter moet zoeken – het is wat het is – maar dat totale gebrek aan verhalende ballast is verrassend prettig. Toch krijgt het oog wel degelijk wat te doen. Elk werk blijkt weer een andere rebus te zijn. Vierkanten draaien als trage molenwieken een slag om hun as. Wit wordt rood en omgekeerd. Een verschuiving naar links veroorzaakt een omgekeerde verschuiving naar rechts. Bonies is een constructivist en de constructie berust steeds op een eenvoudige beweging. Als je dat eenmaal snapt, gaat het oog tevreden aan het werk.

Bonies wil best uitleggen dat een kleur in vier lagen wordt opgebouwd en welke verf hij altijd gebruikt (Lascaux) maar dat is uitvoerend gedoe. “Het echte werk gebeurt op A4-ruigjespapier. Schilderijen laat ik ook altijd afbeelden

‘Paul Citroen werd oom Paul genoemd en boven de kinderstoel hing een Kandinsky’

als paginagroot ‘model’ in drukinkt die qua kleur zo exact mogelijk overeenkomt. Foto’s zijn niet verboden, maar alleen als zaaloverzicht om de relatie met de ruimte duidelijk maken. Kunsthistorici die me daarom als een voorloper van de conceptuele kunst beschouwen, mogen best een vinkje in

dat hokje zetten, maar de ervaring van de kijker is toch heel zintuiglijk.”

Hoewel Bonies hier van meet af aan door vooruitstrevende galeriën werd vertegenwoordigd, kreeg hij toch vooral voet aan de grond in het buitenland – met name Duitsland, dat zichzelf na de oorlog opnieuw wilde, misschien wel

moest uitvinden. “Dat land is de bakermat van de Zero-beweging, ook een wezenlijke vernieuwing in de kunst. Maar wat ik maak, is concrete kunst. Zo word ik wereldwijd gezien. En dat is geen gepasseerd station hoor, binnenkort krijg ik weer een oeuvreprijs in Koblenz, maar laat dat maar achterwege. Ach, ik heb hier niet zoveel meer te zoeken. In de jaren zestig-zeventig-tachtig ben ik uitgebreid gebracht door het Stedelijk en het Van Abbemuseum. Nou, dat hoeft je niet telkens over te doen.”

De Stijl

De lijst van exposities is inderdaad imposant. Toch heeft het meer dan veertig jaar geduurd voordat het Kunstmuseum weer aan de bel trok. “De directe aanleiding was een boek dat een dezer

dagen bij Walther König verschijnt,” zegt directeur Benno Tempel “maar hij is hier natuurlijk zeer op zijn plaats. Het Kunstmuseum Den Haag, De Stijl en Bob Bonies horen als een drie-eenheid bij elkaar. Hij bouwt voort op de vroege modernisten met hoge idealen. Russische avant-gardisten als Malevitsj en Lissitzky. Op de Nederlandse Stijl-beweging, en dan met name Theo van Doesburg die kunst en architectuur, interieur en exterieur met elkaar wilde verbinden.”

En dan staat er toch een olifant in de kamer. Want aan alle kunst in de openbare ruimte, zoals het netjes heet, en aan de maatschappelijke positie van de kunstenaar wordt geen woord gewijd. Terwijl daar toch een wezenlijk aspect van Bonies’ werk ligt. Toen kunstenaars nog mochten meepraten, zat hij in tientallen beleidscommissies. “Vergaderen is een techniek, hoor. En dat kunstje beheers ik toevallig goed. Maar waar het om gaat: wij waren activisten. Zo nodig waren we vierentwintig uur per dag in touw. Dat sommige ambtenaren mijn bloed wel kunnen drinken, is echt een opgeklopt verhaal. Ik ben vasthoudend, ja. Dat moet je ook wel zijn als je de stelling wilt verdedigen dat kunstenaars een belangrijk deel zijn van de maatschappij.

Contact

“Ja, ik was een vakbondsleider in de kunst,” zegt hij beslist, maar in doorpraten heeft hij toch weinig zin. “Anno 2021 is het directe contact tussen politiek en kunst compleet verloren gegaan. Overal zijn instituten tussen geschoven, zoals de Mondriaan Stichting (nu Mondriaan Fonds, red.). Daardoor is het ideaal van fijnmazige verbinding tussen kunst en wereld verdwenen. De minister zegt doodleuk: ‘Dan zet je toch een cd’tje op als je niet naar een echte voorstelling kunt?’” Hij kijkt grimmig. “Daardoor kon Den Haag ook zonder hartzeer het mes zetten in De Appel en de Vrije Academie waar ik dertien jaar directeur van ben geweest. Doodzonde, dat waren unieke laboratoria van de kunst.”

Heeft hij niet ontzettend veel tijd verloren aan de vergadertafel? “Nee, absoluut niet,” roept hij uit. “Het hoort bij het kunstenaarschap om je druk te maken over de wereld. Dat is een wezenlijk onderdeel van je taak. Het is een gemiste kans dat het Kunstmuseum zich beperkt tot mijn schilderijen. Ik ben blij met deze mooie presentatie hoor, maar het hele verhaal had jonge kunstenaars wakker kunnen schudden.”